

ΤΜΗΜΑ Δ΄.

Ὁ ἄνθρωπος

ὡς

κάτοικος τῆς κόσμου, ὅστις εἶναι ποίημα
τῆς Θεοῦ.

ΚΕΦ. Α΄.

Ἱστορικὴ γνῶσις τῶν φυσικῶν πραγ-
μάτων ἐν γένει.

1. Ὄταν εὐρισκώμεθα ἡμεῖς ἔξω εἰς μίαν καδιά-
δα, ὅπου ἐμπορῶμεν νὰ βλέπωμεν μακρὰν, θεωρῶ-
μεν περὶ ἡμᾶς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δάση, κάμπους,
βουνὰ, λίμνας, ποταμὸς. Ἐπάνω μας ἴσεται ὁ ἕρα-
νός, ὁ ὁποῖος περικυκλῶνει τὴν γῆν ὡς μίαν γαλά-
ζια καμάρα, καὶ φαίνεται νὰ ἀναπαύηται εἰς τὰ ἔσχατα
βουνά. Εἰς αὐτὸν βλέπομεν ἡμεῖς ποτὲ μὲν τὸν ἥλιον,
ποτὲ δὲ τὰ σύννεφα, καὶ τὴν νύκτα τὴν σελήνην καὶ τὰ
ἄστρα.

2. Ἡμεῖς δὲν ἐμπορῶμεν διὰ μιᾶς νὰ ἰδῶμεν
ἅλην τὴν γῆν : διότι εἰάν ἀναβαίνωμεν εἰς τὸ μεγα-

λείτερον βενόν, τὸ ὁποῖον βλέπομεν ἔμπροσθέν μας, ἢ εἰάν ὑπάγωμεν ἕως ἐκεῖ, ὅτε φθάσει τὸ ὀμμάτι μας, ἔμπορῆμεν πάλιν νὰ βλέπωμεν μακρύτερον. Καὶ ἂν ὑπάγωμεν ἡμεῖς λοιπὸν ἄλλο τόσον μακρὰν, δὲν θέλομεν φθάσει ποτὲ εἰς ἕναν τόπον, ὅτε δὲν ἠθέλαμεν ἰδεῖ τίποτε περισσότερον· ὅτε ἡ γῆ ἤθελεν ἔχει ἄκραν, ἢ δὲν ἠθελεν εἶδαι πλέον ἕρανός. Ἡμεῖς ἠθέλαμεν εὖρει πάντοτε πάλιν βενά, ποταμὸς, καὶ δάση· ἀλλ' ἠθέλαμεν ἔλθει καὶ εἰς ἀγρίους καὶ ἐρημὰς τόπους, ὅτε δὲν κατοικῶν ἄνθρωποι· εἰς πελάγη, ὅτε ἔπρεπε πολὺν καιρὸν νὰ ταξειδεύωμεν, πρὸ τῆς νὰ φθάσωμεν πάλιν εἰς μίαν στερεάν, ὅτε εἶναι ἄνθρωποι, ζῶα, καὶ φυτὰ. Καὶ τέλος πάντων εἰάν ἐδυνάμεθα νὰ κατευθύνωμεν πάντοτε ἴσια τὸν δρόμον μας, ἠθέλαμεν καταντήσει ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον μέρος πάλιν ἐκεῖ, ὁπόθεν ἐκινήσαμεν. Οὕτω λοιπὸν ἔμπορῆμεν ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν ἕνα ταξειδίον περὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἐπειδὴ εἶναι στρογγυλοειδής.

3. Ἡμεῖς γνωρίζομεν τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μᾶς περικυκλόνει μόνον, ὅταν εἶναι ἡμέρα. Ἡμέρα δὲ ἢ φῶς εἶναι, ὅταν λάμπῃ ὁ ἥλιος. Ὁ ἥλιος λοιπὸν εἶναι αἰτία τῆς φωτός. Ἀλλῶς ὀνομάζομεν ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνο ὅτε κάμνει νὰ διακρίνωμεν τὰ ἔκτος ἡμῶν πράγματα ἀπ' ἀλλήλων, φῶς. Λοιπὸν καὶ ὁ ἥλιος εἶναι φῶς. Διὰ τὴν φωτιστῆν ἢ τὸ φῶς ἕναν τόπον, πρέπει νὰ λάμπῃ ἐκεῖ, ἢ νὰ ῥίπτη τὰς ἀκτί-

νάστει. Οὕτω λοιπὸν πρέπει καὶ ὁ ἥλιος νὰ λάμπῃ εἰς τὴν γῆν, εἰάν ἦναι νὰ φωτίζηται αὐτή.

4. Ὁ ἥλιος δὲν λάμπει βέβαια καθ' ἡμέραν ἕτως, ὡσεὶ νὰ τὸν βλέπωμεν, ὅμως λάμπει καὶ τότε, ὅταν ὁ ἕρανος εἶναι σκεπασμένος μὲ τὰ σύννεφα, τὰ ὅποια μᾶς ἀφαιρῶν τὴν θεωρίαν τῆ ἡλίου. Τότε εἶναι βέβαια σκεπασμένος, ὅμως ἐπειδὴ πάλιν μένει ἡμέρα, συναγάγομεν ἐκ τούτου, ὅτι αἱ ἀκτίνες τῆ ἡλίου ἐμπορῶν νὰ διαπερῶσι τὰ σύννεφα. Ὅσον λοιπὸν λαμπρότερα λάμπει ὁ ἥλιος, τόσο φωτεινότερα εἶναι ἡ ἡμέρα, καὶ ὅσον σκοτώτερος εἶναι ὁ ἕρανος, τόσο σκοτεινότερα εἶναι ἡ ἡμέρα. Ἀλλ' εἰάν δὲν ἐλάμπε ποτὲ τελείως ὁ ἥλιος, ἤθελ' ἦτον πάντοτε νύκτα, καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν κηρίων δὲν ἤθελαν ἀναπληρῶσαι τὴν ἔλλειψιν τῆ ἡλιακῆ φωτός.

5. Τὴν ἡμέραν συνελίζον οἱ ἄνθρωποι νὰ δουλεύωσι, καὶ τὴν νύκτα νὰ ἀναπαύωνται ἢ νὰ κοιμῶνται, ἐπειδὴ ἡ νύκτα φαίνεται ὅτι διωρίσθη κυρίως διὰ τὴν ἀνάπαυσιν. Ἡμεῖς ἐμπορῶμεν βέβαια καὶ τὴν νύκτα νὰ δουλεύωμεν, ὅμως τότε χρειαζόμεθα κηρὶ, ἐπειδὴ μᾶς λείπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Διὰ τούτο καὶ τὸν χειμῶνα χρειαζόμεθα περισσότερον τὸ κηρὶ, κατὰ τὸ καλοκαίριον, ἐπειδὴ αἱ νύκτες τὸν χειμῶνα εἶναι μεγαλείτεροι. Πλὴν πάντοτε ὁ καιρὸς τῆ ὄρθρου εἶναι ὁ πλέον ἀρμόδιος εἰς τὴν δουλείαν, ἐπειδὴ ἡμεῖς τότε ἀιθανόμεθα ἑαυτὲς τρόπον τινα ἀναγεννημένους

ἢ ἀναζωογονεμένους ἀπὸ τὸν μέτριον καὶ ὑγιεινὸν ὕπνον.

6. Ὄταν τὸ πρῶτὸ βλέπωμεν ἡμεῖς τὸν ἥλιον νὰ ἀνατέλλῃ, παρατηρῆμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆ ἕρ-
νῆ, ὅπου ἀγλίγωρα θέλει ἀνατεῖλαι ὁ ἥλιος, ἦτοι
εἰς τὴν Α' ν α τ ο λ ῆ κ, ὅτι εἶναι περισσότερον φῶς,
καὶ ὁ ἕρανός κοκκινίζει, τὸ ὅποιον λέγεται Η' ὡς καὶ
κοινότερον Α' ὕ γ ῆ ἢ Χ α ρ α γ ῆ, μετὰ τὴν ὁποῖαν
εὐθὺς ἔπειτα φαίνεται ὁ ἥλιος. Αὕτη ἢ κατ' ὀλίγον
γινομένη μετάβασις τῆ σκοτῆς εἰς τὸ φῶς λέγεται
Λ ε υ κ ὀ φ ω ς ἢ Λ υ κ α υ γ ῆ ς. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν φαί-
νεται ὁ ἥλιος εἰς τὸν ἕρανόν, εἶναι ἡμέρα. Τελευ-
ταῖον δὲ γίνεται αὐτὸς ἄφαντος πάλιν ἀπὸ τὰ ὀμ-
μάτιάμας, καὶ ἀκολουθεῖ νύκτα. Ἀλλὰ καὶ τῆτο δὲν
γίνεται πάλιν ἐν ῥοπή ὀφθαλμοῦ: διότι δὲν εἶναι
νύκτα εὐθὺς ὅπου δὲν φαίνεται πλέον ὁ ἥλιος, ἀλ-
λὰ μένει ἀκόμη μερικὸν καιρὸν φῶς. Αὕτη ἢ κατ' ὀ-
λίγον γινομένη μετάβασις τῆ φωτὸς εἰς τὸ σκοτὸς
λέγεται Κ ν ῆ φ ω ς ἢ Σ κ ι ὀ φ ω ς.

7. Ὄταν λάμπῃ ὁ ἥλιος λαμπρὰ, γίνεται ἐκεῖ,
ὅπου δὲν ἐμπορεῖ νὰ λάμπῃ, ἐπειδὴ ἐμποδίζει ἕνα
ἀδιαφανὲς σῶμα, μία σκοτεινὴ κηλὶς, τὴν ὁποῖαν
ὀνομάζομεν ἡμεῖς Σ κ ι ἄ ν τῆ σώματος.

8. Τὸ καλοκαίριον καθήμεθα ἡμεῖς εἰς τὴν σκιάν,
διὰ νὰ δεφεντευώμεθα ἀπὸ τὰν καύσιον τῆ ἡλίου:
διότι ὄχι μόνον φωτίζει, ἀλλὰ καὶ θερμαίνει. Ἐὰν

λοιπὴν δὲν ἔλαμπε ποτὲ ὁ ἥλιος, ἤθελεν εἶθαι ὄχι μόνον μία παντοειχὴ κνικτὰ, ἀλλὰ ἔ ὑπερβολικὴ κρυάδα. Ὁ ἥλιος ὅμως δὲν θερμαίνει πάντοτε ὁμοια: διότι ὅταν κρύπτεται ὀπίσω τῶν νεφελῶν, δὲν μᾶς ζεσαίνει τόσον, ὅσον ὅταν λάμπη εἰς ἡμᾶς ἐλεύθερα. Τὰ νέφη λοιπὸν σμικρύνουν ὄχι μόνον τὸ φῶς ἢ τὴν εὐδίαν, ὅταν ἐπιπροσθῶν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ἔ τὴν θερμότητα.

9. Ὁ ἥλιος δὲν θερμαίνει ὅλον τὸν χρόνον ὁμοια, ὅταν λάμπη. Τὸ καλοκαίριον μᾶς ζεσαίνει περισσότερον, ἔ τὸν χειμῶνα ὀλιγώτερον. Διὰ τῆτο ἔ τὸν χειμῶνα, ὅταν ἐκβάινωμεν ἔξω εἰς τὸν αἴρα, καὶ δὲν ἡμεθα καλὰ ἐνδυμένοι, κρυόνομεν.

10. Τὸν χειμῶνα βλέπομεν ἡμεῖς συνήθως τὴν γῆν σκεπασμένην μὲ χιόνι ἔ μὲ πάγον. Ἀλλὰ δὲν ἦτον καλὰ, εἰὰν ἦτον πάντοτε χειμῶνας: διότι τότε ἢ γῆ δὲν ἐβλάσανε καρπὲς, ἔ ἔτος οἱ ἄνθρωποι ἔ τὰ ζῶα δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ ζῶσι.

11. Ἀφ' ἔ ἐπικρατήσῃ μερικὸν καιρὸν ὁ χειμῶνας, γίνεται ὑπερον ὀλίγον κατ' ὀλίγον πάλιν ζεσα, ἔ τῆτον τὸν καιρὸν τῆ χρόνῃ, ὅσις διαδέχεται ἀμέσως τὸν χειμῶνα, τὸν ὀνομάζομεν ἡμεῖς Ἐὰρ καὶ κοινότερον Ἀνοιξίς. Τὰ φυτὰ ἔ τὰ δένδρα ἀρχίζου πάλιν νὰ πρσινίζωσι ἔ ν' ἀνθίζωσι. Τὰ ὠραιότατα ἄνθη τέρπεν μὲ τὸ χρῶμά των ἔ μὲ τὴν εὐωδίαν των τὸ ὀμμάτιμα ἔ τὴν μύτην μας: τὰ πτηνὰ, τὰ ὀ-

ποια είχαν γένη ἄφαντα τὸν χειμῶνα ἀπὸ τῆς τό-
 πης μας, χαροπαῖν μὲ τὸ νόσιμοντων κελάδημα τὸ
 ὠτίον μας. Τὰ ὠρατα ψυχάρια φαίνονται πάλιν εἰς
 ἡμᾶς. Ἡ αἰτία ταύτης τῆς μεταβολῆς εἶναι ἡ ἐπι-
 τρέφουσα θερμότης, ἡ ὅποια παρακινεῖ καὶ ἡμᾶς νὰ
 περιδιαβάσωμεν εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὰ λιβάδια, καὶ
 εἰς τὰ δάση. Τώρα βλέπομεν ἡμεῖς καὶ τῆς ἀνθρώπου
 εἰς τὰ χωράφια, εἰς τὰ ἀμπέλια, καὶ εἰς τὰ περιβό-
 λια νὰ φυτεύωσι καὶ νὰ σπείρωσιν, οἱ ὅποιοι ἐλπίζου
 μὲ τῆτον τὸν κόπον νὰ συνάξωσι καρπὸς τὸ καλο-
 καιρίον καὶ τὸ φθινόπωρον.

12. Τὰ ὠρατα ψυχάρια, τὰ ὅποια φαίνονται πάλιν τὴν ἀνοιξιν, γίνονται τοιούτοτρόπως: Πρῶτον τὸ
 Ψυχάριον εἶναι σικωλήκιον, τὸ ὅποιον λέγεται Κάμ-
 πι· τρέφεται δὲ ἀπὸ τὰ φύλλα τινῶν θάμνων, καὶ
 ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐν ᾧ αὐξάνει καὶ ἀρχίζει νὰ με-
 γαλόνῃ, τῷ γίνεται τὸ δέρμα πολλὰ ξενὸν, τὸ ὅ-
 ποῖον ριζεῖται ἀφ' ἑαυτῆ, καὶ αὐτὸ ἐξεύρει πολλὰ
 τεχνικὰ νὰ τὸ ἐκβάλλῃ ὑποκάτω τῷ παλαιῷ δέρμα-
 τος εὐρίσκεται πάλιν ἄλλο νέον, τὸ ὅποιον φαίνεται
 πολλάκις πάντῃ ἄλλοιον ἀπ' ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε πρῶτα,
 καὶ τῷτο γίνεται σχεδὸν τρις ἕως τέσσαρες φοραῖς
 τελευταῖον ἀφ' ἧ ἐκβάλλῃ τὴν ὑσέρην φορὰν τὸ δέρ-
 ματε, λαμβάνει ἕνα πολλὰ διαφορετικὸν σχῆμα ἀπ' ἐ-
 κείνο ὅπῃ εἶχε προτιότερα. Ἀντὶ τῷ δέρματος φαί-
 νεται τότε ἕνα σκληρόττικον ὄσρακον, τὸ ὅποιον τὸ

περικαλύπτει· δὲν φαίνονται πλέον ἔτε ποδάρια
 ἔτε σῶμα εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἔτε σαλεύει ἀπὸ τὸν τό-
 πον, καὶ δὲν ἔχει πλέον χρῆσαν τροφῆς. Αὐτὸ δείχνει
 παντὲ ὡς νεκρὸς, καὶ τότε λέγεται Νύμφη, ἢ κοι-
 νότερον Κῆκλα. Μερικαὶ ἀπὸ ταύτας τὰς κάμπας
 ὑφαίνου, πρὸ τῆ μεταμορφωθῶσιν εἰς τοιαύτας νύμ-
 φας, ἓνα λεπτὸν ὕφασμα, καὶ τυλίγονται ὅλαι μέσα
 εἰς αὐτὸ, καθὼς παρ. χέρην οἱ βόμβυκες ἢ τὰ κη-
 κέλια, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὸ ὕφασμα γίνονται τὰ με-
 ταξωτὰ φορέματα. Ἄλλαι δὲ ὑφαίνου μίαν μόνον,
 πλὴν Ἰξώδη, κλωσὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἢ κρεμνῶνται
 πεθεναί, ἢ δένονται με αὐτὴν σερεά, διὰ νὰ μὴν ἐμ-
 πορῇ ὁ ἀνεμος νὰ τὰ ἀρπάξῃ, καὶ ἄλλαι πάλιν χῶ-
 νοῦνται μέσα εἰς τὴν γῆν καὶ κάμνου ἐκεῖ μίαν ἀνα-
 παυτικὴν κοίτην. Ἀφ' ἧ μείνωσιν ἔπειτα μερικὸν
 καιρὸν εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν, τὸ ὁποῖον εἰς με-
 ρικὰς διαρκεῖ ὅλον τὸν χειμῶνα, πολλάκις δὲ καὶ πε-
 ρισσότερον ἀπὸ μισὸν χρόνον, τότε ἀρχίζει τὸ ἐξω-
 τερικὸν ὄσρακον ὀλίγον κατ' ὀλίγον μόνον νὰ δια-
 λύηται, καὶ ἐκβαίνει ἀπὸ αὐτὸ ἓνα ψυχάριον, τὸ ὁ-
 ποῖον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαπλῶνει τὰς πτέρυγας
 τε καὶ πετᾷ ἔξω. Οὕτω γίνεται καὶ με τὰ περισσό-
 τερα ἀπὸ ταῦτα τὰ μικρὰ ζωῦφια, με τὰς κωνά-
 ρες, καὶ με τὰς κώνωπας, τὰ ὁποῖα βλέπομεν νὰ
 πετῶσιν ὀλόγουρά μας, καὶ τὰ ὀνημάζομεν Ἐντομα.
 Τὰ θηλυκὰ ἀπὸ ταῦτα τὰ ἐντομα κάμνου τὰ αὐ-

γάτων εἰς κενεὴν τόκον, ὅπερ τὸ σκολήκιον, τὸ ὁποῖον ἐκβαίνει ἀπὸ αὐτὰ, εὐθὺς εὐρίσκει τὴν τροφήν τε· ἀπ' ἧς τροφῆς ἔπειτα τὸ σκολήκιον μερικὸν καιρὸν, ἕως νὰ λάβῃ τὸ σωζόντι μέγεθος, γίνεται ἀπὸ αὐτὸ μία νύμφη, καὶ μετὰ ταῦτα ἕνα τέλειον ἔντομον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀπαράλλακτον, ὡς ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκβῆκε.

13. Μόνη ἡ θερμότης δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ κάμνῃ τὰ φυτὰ ν' αἰξάνωσι: διότι εἰάν γεμίσαμεν ἡμεῖς ἕνα ἀγγεῖον μὲ ξηρὰν γῆν ἢ μὲ ἄμμον, σπείρωμεν μέσα σπόρον, καὶ τὸ βάλωμεν εἰς τὸν ἥλιον ἢ εἰς τὸν ζεσὸν φῦρον, δὲν θέλει φυτρώσῃ ὁ σπόρος, ἕτε θέλει βλασθήσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸ φυτόν, εἰάν δὲν ποτίσωμεν τὴν γῆν μὲ ὕδωρ.

14. Ἐν ᾧ ὁ ἥλιος ζεσαίνει τὴν γῆν, ξηραίνει ὁμῆ τὰ νοτερὰ καὶ ὑγρὰ σώματα. Διὰ τῆτο βλέπομεν ἡμεῖς εἰς μίαν ζεσὴν βραδυὰν τὴν καλοκαιρίαν, μάλιχα εἰάν καίῃ ὁ ἥλιος δυνατὰ, καὶ ξηραίνῃ τὴν γῆν μερικαῖς ἡμέραις ἀδιακόπως, τὰ φυτὰ ὅλα μαραμμένα. Ἐάν ἔλαμπε λοιπὸν ὁ ἥλιος παντοτεινὰ, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ξηρανθῶσι παντάπασιν ὅλα τὰ φυτὰ. Τώρα ὅμως ζωογονεῖνται ἀπὸ τὴν δροσίαν, ἢ ὁποῖα πίπτει τὴν νύκτα, καὶ μάλιχα ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἢ ὁποῖα ἔρχεται ἀπὸ τὰ σύννεφα. Ὅθεν δὲν ἦτον καλὸν νὰ ἦναι πάντοτε καθαρὸς καὶ εὐμορφος καιρὸς.

15. Τὰ φυτὰ χρειάζονται τὴν ἀνοιξιν, ὅταν ἀρχίζον νὰ βλαστάνωσι, περισσοτέρων ἰκμάδα ἢτοι ὑγρασίαν, παρὰ τὸ καλοκαίριον, ὅταν εὐθὺς ὠριμάζου. Ὅθεν δὲν ἔστιν καλὸν διὰ τὰ φυτὰ, εἴν ἢ καυσις ἐγίνετο τὴν ἀνοιξιν διὰ μιᾶς ὑπερβολικῆς. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆτο χρειάζεται ν' αὐξάνῃ ἢ θερμότης ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐπειδὴ δὲν ὠριμάζον μονόφορα ὅλα τὰ φυτὰ καὶ τὰ γεννήματα: διότι ἄλλα μὲν ὠριμάζον ἐνωρίτερα, ἄλλα δὲ ἀργότερα· ἄλλα μὲν χρειάζονται περισσοτέρων, ἄλλα δὲ ὀλιγωτέρων ζέσαν καὶ ὑγρασίαν· καὶ ἄλλα μὲν κρατῶν μόνον ὀλίγον καιρὸν, ἄλλα δὲ πολὺν καιρὸν.

16. Καθὼς ἢ αὐξήσις τῶν φυτῶν γίνεται, εἴν ἢ γῆ ἀμοιβαίως ζεσαίνεται ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ποτίζεται ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἔτως ἢ εὐφορία τῆς γῆς αὐξάνει, εἴν κοπρίζεται ἢ γῆ· εἴν δὲ ἐρρίπτετο ὁ σπῆρος ἀπλῶς μόνον εἰς τὴν σκληρὰν γῆν, δὲν ἐβλάσανε τόσον καλά. Διὰ τῆτο ὀργώνεται προτιτέρα ἢ γῆ καὶ σκάπτεται, διὰ νὰ ῥιζόνεται ὁ σπῆρος καλλίτερα εἰς τὴν γῆν· ἔπειτα ὁ ἔτως εἰς τὴν ἀραιὰν καὶ μαλακὴν γῆν καταβληθεὶς σπῆρος βωλοκοπεῖται, διὰ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ αὐτῆς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑσερον βλαστάνει τὸ κένον φυτὸν ἀπὸ τὴν γῆν, τὸ ὅποιον δὲν ἐβλάσανε βέβαια ἀπὸ τὸν σπῆρον, εἴν δὲν ἐρρίπτετο προτιτέρα εἰς τὴν γῆν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῆρα καὶ μὴ θελόντων τῶν ἀνθρώπων

αυξάνει ανάμεσα εἰς τὰ νέα φυτὰ ἀγριάδα, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀνωφελῆς, μᾶλλον δὲ βλαβερά, ὡσάν ὅπερ ἀφαιρεῖ τῶν ὠφελίμων φυτῶν τὴν τροφήν, καὶ ἐμποδίζει τὴν αὐξησιν αὐτῶν, πρέπει νὰ κόπτηται καὶ νὰ ρίπτηται ἔξω. Ὅλας δὲ ταύτας τὰς δουλείας τὰς κάμυθισιν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ δίδῃ ἢ γῆ καρπὸς, οἱ ὅποιοι συντείνου εἰς τὴν τροφήν τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων.

17. Τὴν ἀνοιξιν γίνονται αἱ ἡμέραι ὀλίγον κατ' ὀλίγον μεγαλείτεροι, καὶ μετὰ τὴν αὐξησιν τῆς ἡμέρας αὐξάνει ὁμοῦ καὶ ἡ ζέση, καὶ ἔτιω παρρησιάζεται ὁ καιρὸς τοῦ χρόνου, τὸν ὅποτον ὀνομάζομεν ἡμεῖς Θέρος καὶ κοινότερον Καλοκαίριον. Τώρα βλέπομεν ἡμεῖς ἀντὶ τῶν ἀνθέων, τὰ ὅποια ἐβλέπαμεν τὴν ἀνοιξιν, καρπὸς καὶ σπόρος, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν ὠριμάζου εὐθὺς, ὅπερ δείχνονται εἰς τὰ δένδρα καὶ εἰς τὰ ἄλλα φυτὰ. Ἡ θερμότης συνεργεῖ περισσότερον εἰς τὴν ὠρίμασιν αὐτῶν, καὶ διὰ τῆτο συμβαίνει νὰ ὠριμάζωσι τὰ φυτὰ καὶ οἱ καρποὶ ἕναν χρόνον ὀλίγον ἐνωρίτερα, καὶ τὸν ἄλλον ὀλίγον ἀργότερα.

18. Τὰ ὠριμα φυτὰ καὶ τὰ γεννήματα μαζόνονται, καὶ τὸ χορτὰρι παρ. χάριν σεγνόνεται: διότι τῆτο συντείνει καὶ χλωρὸν καὶ ξηρὸν εἰς τὴν τροφήν τῶν ζῴων, δηλονότι τῶν ἵππων, τῶν βοῶν, τῶν δαμάλεων, τῶν αἰγῶν, τῶν προβάτων, καὶ ταῦτα τὰ ζῶα ὠφελῶν πάλιν, καθ' ἕνα κατὰ τὸ εἶδος τε, τὸν ἄνθρωπον.